

II. ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

TBMM Açılış Konuşmalarıyla İki Siyasal Lider Profili: Demirel ve Sezer

Yrd.Doç.Dr. Veli POLAT, Arş. Gör. Dr. Ece KARADOĞAN DORUK

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi

ÖZET

Türk siyasal yapısı, içerisinde özellikle 1982 tarihli Anayasa'nın sağladığı ayrıcalıklarla önemli bir belirleyen olarak ortaya çıkmıştır, Cumhurbaşkanlığı Makamı. Özellikle yasama sürecindeki ağırlığı, bu önemli siyasal odağın daha da güç kazanmasına yol açmıştır. Yasama yılının başlangıcında siyasal sistemin önemli aktörlerinden Cumhurbaşkanlarının yaptığı açılış konuşmaları, TBMM-Hükümet ve Cumhurbaşkanlığı arasındaki ilişkinin niteliğinin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Ulusal sorunlar konusunda düşüncelerini dile getiren Cumhurbaşkanları, açılış konuşmalarında sundukları önerilerle yol gösterici bir değerlendirme yapmaktadır. Yasama yılı açılış konuşmaları hem retorik açıdan, hem devletin üst organlarının ilişkisi açısından dikkate değer niteliktedir. Konuşmalar bağlamında Cumhurbaşkanlarının kişi özellikleri, yaklaşımları, tutumları açısından gösterdiği farklılıklar da incelenmeye değerdir. Bu çalışma kapsamında Türk siyasal yaşamının önemli isimlerinden bir önceki Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve hukuksal kimliğiyle dikkatleri üzerinde toplayan şu anki Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer arasındaki farklılıklar, TBMM açılış konuşmaları özgünlüğünde değerlendirilerek, mevcut siyasal, ekonomik, toplumsal duruma ilişkin açık ve örtülü mesaj sunumları da bu çalışma kapsamında sorgulanacaktır. Konuşmaların ana temaları, vurguları çözümleme yöntemleri aracılığıyla eklektik bir anlayışla analiz edilecektir. Söz konusu mesajların kaynağının siyasal profilleri değerlendirilerek bunların mesajlara yansımaları incelenecek ve iki farklı lider karakteri, bu konuşmalar ışığında serimlenecek ve temel özellikleri belirlenecektir.

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

GİRİŞ

"SÖZ MECLİSTEN İÇERİ"

Türk siyasal yaşamının önemli değişim noktalarından biri hiç kuşkusuz 12 Eylül 1980'dir. Kayıtlara nasıl geçeceği konusunda yapılan tartışmalar bir kenara, tarih sayfalarında belirgin puntolarla öne çıkan bu tarih, önemli bir toplumsal, siyasal değişimin de başlangıç noktası olmuştur. Bu dönemin "Kurucu Meclis'i" çalışmalarını yürütürken, Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Uğur Mumcu, 1961-1980 (Mumcu, 1981, 9) yılları arasındaki TBMM tutanakları arasında gerçekleştirdiği araştırmayla, TBMM çatısında yankılanan ve kayıtlara geçen kimi sözleri, "Söz Meclisten İçeri" başlığıyla kitaplaştırdı. Söz konusu çalışmayı, TBMM kürsüsünde yaşanan tartışmalarda, yapılan konuşmalarda "sövgülerin" bir derlemesi olarak değerlendirmek mümkündür. Bu çalışmanın sonuçları ışığında Kurucu Meclis'e de çağrıda bulunan Mumcu, "utanç verici" olarak nitelendirdiği konuşmaları belgelemiştir. Öte yandan yaşananların kendi gerçekliğinden uzaklaştırılarak, soyutlanması ve içeriğinin anlamının silikleştirildiği ve "manevi şahsiyet" gibi "metafizik" bir zırhla kalkanlaştırıldığı bir ortamın eleştirel anlayışın çok uzağında kaldığını dile getirmektedir Mumcu. "Manevi şahsiyet" kavramı üzerinde duran Mumcu, "şahsiyet" in değişik dillerdeki karşılığına dikkat çekerek, Latince'deki "maske" anlamının bu kavramın yarattığı "varsayım"sal eleştiri kalkanını yermektedir. (Mumcu, 1981, 9) Nitekim bu zırhın arkasına sığınan bazı parlamenterlerin, gerçekten "Meclis" dışına çıkmaması gereken konuşmaları, ne yazık ki tutanaklarla kayıt altına alınmıştır. Daha da önemlisi parlamentolarla, halk arasında kurulmaya çalışılan "ayna" analojisi, belirtmek gerekir ki, siyasal ve seçim sistemlerinin doğurduğu temsiliyet yetersizliğiyle oluşan kaygıları ortadan kaldırmaktadır.

Bu çalışmada 1980 sonrası düzenlemelerin ardından oluşan Parlamento'da yasama yıllarının başlangıcında Kenan Evren ve Turgut Özal sonrası dönemlerde Cumhurbaşkanı sıfatıyla Süleyman Demirel ve Ahmet Necdet Sezer'in yaptıkları açılış konuşmalarının "sözün meclis dışına" yansımış boyutuyla irdelenmesi hedeflenmektedir. TBMM açılışlarında tutanaklara geçen konuşmaların sağlıklı değerlendirilmesi bu çalışmanın en önemli kaygılarından biri olmuştur. Bu noktada yöntemsel arayış sürecinde söz konusu konuşmaları betimleyecek ve yorumlanmasına olanak sağlayacak en iyi metodolojik yaklaşımın "eklektik" bir anlayışla sağlanabileceği sonucunu dayatmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, "metinsel" yapıların değerlendirilmesinde, salt bir çözümleme aracının yetersiz kalacağı gerçeğinin yol göstericiliğinde gerçekleştirilmiştir.

1.YÖNTEMSEL ARAYIŞ

Edibe Sözen, "Söylem" adlı yapıtında söylemi betimlerken, söylem analizinin temel araştırma konusunu "İnsanlar dille ne yapar ya da dili nasıl kullanırlar? İnsanların ne söyledikleri önemlidir; fakat nasıl söyledikleri daha da önemlidir. Konuşanlar kimlerdir ve onlar nasıl konuşuyorlar?" (Sözen, 1999, 15) olarak belirler. Sözen'in söyleme ilişkin öne çıkardığı bu karakteristik özellikler, hiç kuşkusuz bu çalışma kapsamında TBMM'nin açılışında Cumhurbaşkanı'nın yaptığı açılış konuşmalarının çözümlenmesinde "söylem analizi"nin de destekleyeceği bir çalışma olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde en temel kaygı, öznel değerlendirmeleri olabildiğince sınırlamak ve bu sınırlamanın da konunun tüm yönleriyle ortaya konmasını engeller nitelikten çıkarmaktır. Dolayısıyla çalışma, yer yer "içerik analizi"nin nicel gücünden, yer yer söylem analizinin de derinliğinden yararlanmayı gerekli kılmıştır.

Söylemin Türkçe'de kullanımına ilişkin belirlemeler göstermektedir ki, çok değişik anlamlarda kullanılmıştır. Bu konuda yapılan

TBMM açılış konuşmalarıyla iki siyasal lider profili: Demirel ve Sezer

Veli POLAT, Ece KARADOĞAN DORUK

çalışmaların işaret ettiği gibi söylem "dil, sav, anlatım biçimi, bakış açısı, ideoloji, öğreti, biçim, birey dil" anlamlarında kullanılmaktadır (Kocaman, 1996, 8). Söylemin iletişim boyutuyla sorgulanması, kimi sözcelerin yer, zaman ve diğer bir dizi ögeye göre değişik anlamlar taşıyabileceği gerçeğidir. Bu konudaki değerlendirmelerini sürdüren Ahmet Kocaman, iletişim edimine ilişkin açıklamasında "...dil dizgesi bağlam, işlev, amaç, bağlantı kavramlarından soyutlanırsa iletişim ediminin bütünlüğünü anlamamız güçleşecektir" demektedir. Görüldüğü üzere herhangi bir konuşmanın doğru anlamlandırılması söz konusu öğeler çerçevesinde gerçekleştirilecek incelemelerle olasıdır. İletişimin bütünselliğine ilişkin değerlendirmeler öte yandan söylemde ele alınacak birimin ne olduğu konusunda da tartışmalar doğurmaktadır. Söylemi, tümce ötesi bir birim olarak yapısal bir yaklaşım mı sergilenmeli ya da dili salt işlevsel bir düzenek olarak değerlendirerek daha farklı bir boyuta mı taşımak gerekir? Birim tartışmaları göstermektedir ki, bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalarda esnek bir tutum belirlemek ve üstünlüklerin bileşkesinden oluşacak daha güçlü bir çözümleme aracı geliştirmek yerinde olacaktır. Ayrıca bağlam da bu çözümleme içerisinde düşünülmesi gereken bir diğer önemli öğedir (Daha ayrıntılı değerlendirmeler için Bkz. Ahmet Kocaman, "Söylem Üzerine", Hitit Yayınevi, Ankara-1996).

Türkiye'de yasama erkini elinde bulunduran TBMM'nin her yeni yıl açılışında gerçekleşen törensel uygulamada Cumhurbaşkanlarının yaptıkları konuşmaların çözümlemesini hedefleyen bu çalışmada yöntemsel arayış; konu edindiği bütün yöntemsel tutumları derinliğine irdeleyecek değildir. Ancak, kısa da olsa bu konudaki yaklaşımların dile getirilmesi ve yöntemin belirlenmesindeki ölçütlerin sunulması açısından gereklidir. Bu noktada söylem ve içerik çözümlemesi arasındaki bağların ve farklılıkların tartışılması, Orhan Gökçe'de olduğu gibi Edibe Sözen'de de yanıtlanması gereken bir

soru olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada Orhan Gökçe, Berelson'un içerik çözümlemesi tanımlamasında yer alan kavramlara değinerek, "objektiflik" hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır. Berelson'un içerik çözümlemesinde vurguladığı objektiflik, "... içerik çözümlemesini açık (manifest) olan içerikle" (Gökçe, 1995, 16) olduğu yorumunu getirmektedir. Bu konudaki tartışmalar biraz daha derinlik kazanarak "içerik çözümlemesi"yle "hermenötik" (yorumsal) arasındaki temel farkın bu objektiflik süzgeciyle sağlanabileceğini öne çıkarıyor. İçerik çözümlemesi ve "metin çözümlemesi" arasında yapılan karşılaştırma bu iki yaklaşımın birbiriyle farklı olduğu ve birbirini ikame edebilecek iki yöntem olmadığı savını öne çıkarmaktadır. Bu noktada Gökçe, içerik çözümlemesini "metinlerin nasıl anlaşıldığı", metin çözümlemesinin ise "nasıl anlaşılması gerektiği" ayrımını kesin biçimde koymaktadır (Gökçe, 1995, 64).

Öte yandan söyleme ilişkin yapılmış çalışmalar da, bu yöntemsel arayış çerçevesinde dikkate alınmıştır. Teun A. Van Dijk, "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları" adlı çalışmada, "...söylem tiplerini, başlıkları, enformasyon miktarını ve başlığını, argümanların seçimini ya da sansür edilmesini ve retorik işlemlerin doğasını belirleyen sembolik seçkinler ve onların söylemidir" (Dijk, 1994, 281) demektedir. Dolayısıyla böylesi bir çalışmada söylem çerçevesinde de kimi değinimlerde bulunmak bir zorunluluk olarak kendini dayatmaktadır. Yine aynı yapıt içerisinde şu değerlendirme dikkat çekicidir. "Eylemin dolaysız denetimi, yönlendirici pragmatik işleve (hitabet gücü) sahip emirler, tehditler, yasalar, düzenlemeler, talimatlar ve daha dolaylı olarak da tavsiyeler ve öğütler gibi söylemler yoluyla başarılıdır. Konuşmacılar sıklıkla kurumsal bir role sahiptir ve söylemleri kurumsal iktidar tarafından desteklenir. Bu durumda itaat hukuki ya da öbür kurumsal yaptırımlar tarafından sağlanır." (Dijk, 1994, 283). Tüm bunların ışığında denilebilir ki söylemin aktörünün, öznesinin konumu,

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

yapısı sonuçlar açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir unsurdur. Bu bakımdan gücü elinde bulunduranın baskın bir yapıda olacağı ve bu anlamda hedefi açısından görmezden gelme olasılığının da tümüyle ortadan kalkacağını söylemek olasıdır. Bu noktada "siyasal söylem" tarih boyunca inceleme alanı olarak kendini sürekli çekici kılmıştır (Dijk, 1994, 300-301). Bu gerçekliği ABD'yi örnek vererek aktaran Dijk, ABD başkanının konuşması ya da medyada görünmesinin başlı başına bir toplumsal ya da siyasal olay olduğunu belirtmektedir (Dijk, 1994, 301). Yine bu alanda gerçekleşen birçok incelemenin "tekil sözcükleri" incelemenin ötesine varmadığını da belirgin biçimde ifade etmektedir, Dijk. İşte tam bu noktada bu çalışma; "tekil sözcükler üzerine kurguladığı ve içerik analizinin "frekans analizi" (Tavşancıl, 2001, 87) yöntemiyle irdelendiği Cumhurbaşkanlarının TBMM açılış konuşmaları aynı zamanda diğer analiz yöntemleriyle de açıklamaya çalışacaktır. Bu anlamda bu yöntemsel yaklaşımları karşı karşıya koymak ve birlikteliğini olanaksız görmek, bu çalışma kapsamında gözardı edilmiştir.

2. POLİTİK KONUŞMA

Politik konuşma konuları, Aristoteles'e göre beşe ayrılır. Bunlardan bir tanesi "yollar ve araçlar" üzerine, ikincisi "savaş ve barış", üçüncüsü "ulusal savunma", dördüncüsü "dışalım ve dışatım" ve en sonuncusu da "yasama"dır. Dolayısıyla son politik konuşma konusu, devlet başkanı olarak Cumhurbaşkanları'nın yasama organında yaptıkları konuşmaların kapsamını doğrudan "politik konuşma" kapsamına dahil etmektedir (Bkz. Aristoteles, "Retorik", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul-2004). Belirtmek gerekir ki, aynı zamanda retorik'in sınıflaması içerisinde hem politik özellik taşıyan TBMM açılış konuşmaları, aynı zamanda yasama yılının başlangıcında gerçekleştirilmesi özelliğiyle de "törenselsel" bir nitelik de taşımaktadır. Dolayısıyla retorik'i sınıflayan Aristoteles'in sınıflaması içerisinde aynı zamanda "törenselsel retorik" özelliğini de barındırmaktadır, söz

konusu konuşmalar.

Retorik açısından söylenmesi gereken önemli bir özellik de, "ikna süreci" açısından iknanın gerçek dışı gösterimlerle ve gerekçelendirmelerle yaratılmasının ayrı bir "etik" sorunu gündeme getirmesidir. Söz konusu ayırımı kavramsal tanımlamalarla ayırt etmeye çalışmak, belki de bu sıkıntının ve rahatsızlığın en belirgin özelliklerinden biridir. Siyasal iletişim, propaganda, retorik, siyasal reklam gibi kavramsal ayrıştırmalarda doğrudan olmasa da dolaylı olarak mesajın gerçekliği, gerçeklere dayandığı ve bir yanıltma ereği taşımadığı üzerinde yorumlar yapılmaktadır. Bu ayrıştırmalar, Aristoteles'in "Retorik"inde ve "Politika"sında ayrıntılı bulunabilir. Tüm bunlar göstermektedir ki kaynak, mesaj, mecra, kanal açısından çok farklı değişkenleri, dinamikleri dile getirmek olasıdır. Özellikle bu çalışma kapsamında düşünüldüğünde, her iki örnek ismin özgeçmişleri, kimlikleri, kişilikleri, "imaj"ları, tüm yorumları etkileyecek ve yorumlarda dikkate alınması gereken özelliklerdir.

Tüm bu ön belirlemelerin ışığında somut uygulamada yaşanan kimi değerlendirmeleri ve yaklaşımları da aktarmakta yarar vardır. Örneğin politik iletişimde dilin, özellikle reklam metni teknikleriyle desteklendiği vurgulanmaktadır (Özerkan ve İncoğlu, 1997, 70). Bu teknikler ise "kısa cümleler, kolay algılanma ve hatırlanmaya göre düzenlenmiş cümle yapısı, mesajın tekrar edilmesi, en ciddi konularda bile eğlenceli bir şov söyleminin yakalanmış olması..." (Özerkan ve İncoğlu, 1997, 70) biçiminde ifade edilmektedir.

Öte yandan Özerkan ve İncoğlu'nun "İletişimde Etkileme Süreci" adlı yapıtında Tansu Çiller'in yaptırdığı bir araştırmadan söz edilerek, bu araştırma sonuçları üzerinden "Türklerin şanlı geçmişine duyulan özlem" belirlemesinin, Çiller'in seçim konuşmalarını önemli ölçüde biçimlendirdiği ileri sürülmektedir (Özerkan ve İncoğlu, 1997, 72). Yine Çiller'in konuşmalarında özellikle "eril" bir

TBMM açılış konuşmalarıyla iki siyasal lider profili: Demirel ve Sezer

Veli POLAT, Ece KARADOĞAN DORUK

anlatıma yönlendiği ve tümcedeki yüklem-lerin kararlılık ve kesinlik ifade eden nitelikte sunulduğu vurgulanmıştır.

Politik konuşma içeriğine ilişkin kimi değerlendirmeler yapılmakla birlikte konuşmanın biçimsel yapısına ilişkin de belirgin saptamalar yapılmaktadır. Örneğin bir politik konuşmada tümcenin ortalama 14-15 sözcük-ten oluşması ve 6 saniyede okunuyor olması gerektiği belirtilir (Oktay, 2002, 194). Tümcenin kısalığına dikkat çeken Mahmut Oktay, konuşmanın biçimsel özelliklerine ilişkin değerlendirmelerine Melvin Helitzer'e atıfta bulunarak devam etmektedir. Konuşma metninde konu sınırlandırılması yapılmalı ve konuşmanın giriş cümleleri "sıcak, ilgi çekici, mizahi" olmalı biçiminde devam etmektedir (Oktay, 2002, 194). Politik konuşmaların sayısal verilerle donatılması, politik konuşmanın "dil düzeyi"nin uygunluğu ve bunun gibi birçok göreceli unsuru dile getirmek olasıdır. Belirtmek gerekir ki, her örnek olay, kendi özgülünde ve koşullarında değerlendirmelidir. Dolayısıyla eğer bir politik konuşmayı başarılı ya da başarısız biçimde değerlendirmek gerekirse, bunun tüm unsurlarıyla birlikte tahlil edilmesi ve özgünlüğünün teslim edilmesi gereklidir.

3. DEMİREL VE SEZER'İN KONUŞ-MALARI

TBMM, İç Tüzüğü'nün 4. maddesine göre her ekim ayının birinci günü çağrısız olarak toplanır. Yasama yılının açılışı olarak adlandırılan ve törensel bir özelliğe sahip bu toplantıda Cumhurbaşkanı Anayasa'nın 104. maddesinde belirtilen görev ve yetkileri kapsamında "Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü TBMM'de,..." açılış konuşmasını gerçekleştirir. Her ne kadar yasada "gerekli gördüğü" takdirde denmesine karşın, bu çalışma kapsamında görülmüştür ki, gerek Demirel, gerek Sezer yasama yılının ilk toplantılarında açılış konuşmaları gerçekleştirmiştir.

3.1. Demirel ve Sezer'in TBMM Açılış Konuşmalarında Ulusal Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

	Süleyman Demirel	Ahmet Necdet Sezer
Ulusal Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler		
Türkiye	911	456
Atatürk	36	57
Cumhuriyet	198	124
Ulusal	20	136
Ulus	122	397
Türk	1024	607
Milli	14	11
Millet	295	180

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile şu anki Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in TBMM açılış törenlerinde yapmış oldukları konuşmalar karşılaştırıldığında, özellikle ulusal kavramlar, adlandırmalar, göndermeler bağlamında sözcükleri seçerken siyasal orijinlerinden kaynaklanan çeşitli farklar gözlenmektedir. Demirel'in, çok uzun yıllar siyasal arenada çeşitli şekillerde yer alması, konuşma metinlerinde belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Siyasal parti lideri, muhalefet partisi lideri, Yassıada hükümlüsü, Başbakan, koalisyon ortağı ve son olarak da Cumhurbaşkanı sıfatıyla Türk siyasal yaşamının en önemli aktörlerinden biri olmuştur, Demirel. Muhafazakar kimliğiyle ön plana çıkan Demirel'in, özellikle söylemlerinde kullandığı Anadolu lehçesi onun en belirgin özelliklerinden biridir. TBMM konuşmalarında da Demirel'in muhafazakar kimliğiyle örtüşen sözcükleri tercih ettiği görülmektedir. Ahmet Necdet Sezer ise Cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte geniş kitlelerce tanınan, son olarak Anayasa Mahkemesi Başkanı görevini sürdürürken Cumhurbaşkanlığına aday olan, mütevazı kişiliği ve yaşam biçimiyle halkın sempatisini kazanan, yasalara, demokrasiye ve Anayasaya olan bağlılığıyla dikkat çek-

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

miştir. Konuşmalarında özellikle Türkçe sözcükler kullanmayı tercih etmesi, TBMM açılış konuşmalarında da kendini göstermektedir. Demirel ve Sezer'in TBMM açılış konuşmalarında kullandıkları ulusal kavramlar incelendiğinde Demirel'in Türkiye, Cumhuriyet, Türk, Milli, Millet sözcüklerini, Sezer'in ise Atatürk, Ulus ve Ulusal sözcüklerini daha sık kullandıkları görülmektedir.

3.2. Demirel ve Sezer'in TBMM Açılış Konuşmalarında Siyasal Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

Siyasal Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler		
	Süleyman Demirel	Ahmet Necdet Sezer
Demokrasi	126	132
Demokratik	104	104
Avrupa Birliği	242	241
Devlet	500	303
Savaş	34	124
Barış	148	108
Siyasal	4	123
Uluslararası	83	151
Güvenlik	70	72
Politika	32	114
Parti	30	41
İstikrar	89	113
Kamu	52	118
Özgürlük	18	39
Yürütme	8	32
Terör	74	114
Terörizm	4	23
Laik	40	38
Ülke	456	455
Hür	83	0
Üniter	16	1
Etnik	16	10
Cumhurbaşkanı	23	16
Hükümet	64	17
Başbakan	6	1
Stratejik	21	36
Bölücü	10	11
Reform	47	20
Meclis	139	99

Demirel ve Sezer'in TBMM açılış konuşmalarında kullandıkları siyasal kavramlar, adlandırmalar, göndermeler karşılaştırıldığında, Sezer demokrasi, siyasal, politika, kamu, yürütme, gibi sözcükleri sıklıkla kullanırken, Demirel hür, üniter, hükümet, başbakan, reform ve meclis sözcüklerini sıkça yinelemiştir. Demirel, politikadaki son durağı tarafsız Cumhurbaşkanlığı konumuna gelinceye kadar iktidarda, muhalefette oldu, askeri darbelere maruz kaldı, yasaklı oldu, tüm bu zamanlarda mizacı itibarıyla "sert politika" yapmaktan hoşlanan, kendisi de çok sert eleştirilere maruz kalan bir politikacı oldu. Cumhurbaşkanı olduğu süre içerisinde tarafsızlığını korumaya özen gösterirken, aktif politika yaşamında kullandığı üslubunda da bazı değişimler oldu. Aktif politik yaşamında meclis kürsüsünden yaptığı kimi konuşmalarda rakiplerine yaptığı kimi yakıştırmalar, uzun yıllar toplumun belleğinden silinmedi. Cumhurbaşkanı sıfatıyla mecliste yaptığı konuşmalarda seçmiş olduğu sözcükler ise onun siyasal geçmişinin göstergeleridir. Yıllarca milletin hür iradesinden, üniter devlet yapısından, hükümet ve başbakan olmaktan ya da hükümet ve başbakanı eleştirmekten, kendisinin yaptığı veya beğenmediği reformlardan ve iktidar veya muhalefet olarak mecliste yer alıp alamamaktan söz etmektedir. Demirel'in konuşmasında "devlet" sözcüğü önemli bir ağırlık taşıırken, Sezer'de "kamu" sözcüğünün sık sık yinelenildiği görülmektedir. Demirel özellikle "hür" sözcüğünü kullanırken Sezer ağırlıklı olarak "özgürlük" sözcüğünü tekrar etmiştir. Sezer'in sözcük dağılımı açısından bir diğer farklılığı da "siyasal" ve "uluslararası" ifadelerinde kendini göstermiştir. "Savaş" ve "Barış" sözcüğünü kullanım açısından da karşı ve anlamlı bir sayısal farklılık ortaya çıkmıştır. Sezer'in konuşma metinleri içerisinde "Savaş" daha ağırlık kazanırken, bu durum Demirel'in

TBMM açılış konuşmalarıyla iki siyasal lider profili: Demirel ve Sezer

Veli POLAT, Ece KARADOĞAN DORUK

konuşmalarında kendini "barış" ağırlığıyla göstermiştir.

3.3. Demirel ve Sezer'in TBMM Açılış Konuşmalarında Hukuksal Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

Hukuksal Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler		
	Süleyman Demirel	Ahmet Necdet Sezer
Hukuk	81	173
Anayasa	88	171
Anayasal	34	42
Yasama	20	57
Yargı	29	80
Yasal	70	239
Hak	169	173
Haklar	50	70

Demirel ve Sezer'in TBMM açılış konuşmalarında kullandıkları hukuksal kavramlar, adlandırmalar, göndermeler karşılaştırıldığında, genel olarak hukuka ilişkin kavramları Sezer'in daha fazla kullandığı görülmektedir. Özellikle hukuk, anayasa, yasama, yargı ve yasal kavramları Sezer'in konuşmalarında en çok tekrarladığı kavramlardır. Sezer'in mesleki geçmişi göz önünde bulundurulursa, hukuk adamı kimliğinin konuşmalarına yansıdığı görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı süresince kamuoyunda özellikle bu kimliğiyle gündeme gelen Sezer, Meclis'te çıkarılan yasaların anayasa ve kanunlara uygun olup olmamasına gösterdiği titizlikle örnek olmuştur. Demirel'in de konuşmalarında Sezer'e göre daha az olmakla birlikte hukuksal kavramları kullandığı görülmektedir. Bu hukuksal kavramlar içerisinde Demirel'in en çok kullandığı kavram ise hak'dır. "Anayasal" ve "hak" sözcüklerinde birbirine yakın değerler ortaya koymaları da tablo sonucunda ortaya çıkan ilginç sonuçlardan biri olarak değerlendirilmelidir. Ancak en önemli farkı Sezer "yasal" sözcüğünü konuşmalarında verdiği sıklıkla

dikkate değer bir farklılık sergilemiştir. Bu anlamda Sezer, açılış konuşmalarında milletvekillerinin dikkatini özellikle "yasal" sözcüğü ve kavramı üzerinde yoğunlaştırmak istemiştir.

3.4. Demirel ve Sezer'in TBMM Açılış Konuşmalarında Ekonomik Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

Ekonomik Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler		
	Süleyman Demirel	Ahmet Necdet Sezer
Ekonomi	201	283
Ekonomik	117	149
Enerji	53	74
Gelir	37	71
İşsizlik	8	21
Bütçe	10	30
Üretim	21	42
Borç	13	15
Dolar	92	10
Milyar	112	5
Milyon	91	11
Yolsuzluk	4	57
Gümrük	25	1
Sanayi	31	34
Refah	51	0

Demirel ve Sezer'in TBMM açılış konuşmalarında kullandıkları ekonomik kavramlar, adlandırmalar, göndermeler karşılaştırıldığında, ekonomi ve ekonomik kelimelerinin her iki Cumhurbaşkanının da sıklıkla kullandığı görülmektedir. Sezer işsizlik, bütçe, üretim, gelir kavramlarına atıfta bulunurken, Demirel sayısal verilere atıfta bulunmaktadır. Konuşmalarında özellikle sayısal veriler kullanan ve sayısal verilere ilişkin belleğinin ne kadar güçlü olduğu bilinen Demirel, Meclis'e hitaplarında da ekonomiye ilişkin düşüncelerini anlatırken, sayısal ifadeler kullanmaktadır. Demirel'in Cumhurbaşkanlığı

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

döneminde Gümrük Birliği Anlaşması'nın yapılmasından ötürü, "gümrük" kavramı da çok kez kullanılmıştır. Sezer'in konuşmalarında yolsuzluk ve işsizlik kavramlarını sıklıkla kullandığı gözlenirken, Demirel'in "refah"dan söz ettiği görülmüştür. Dolayısıyla ekonomide Sezer'in daha karamsar ve umuttan uzak bir tablo betimlediği, buna karşılık Demirel'in bu tabloyu kabul etmekle birlikte geleceğe dönük umut içerikli bir yaklaşım yeğlediği söylenebilir.

3.5. Demirel ve Sezer'in TBMM Açılış Konuşmalarında Coğrafi Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

Demirel ve Sezer'in TBMM açılış konuşmalarında kullandıkları coğrafi kavramlar, adlandırmalar, göndermeler karşılaştırıldığında, Demirel; Dünya, Küresel, Evrensel, Ortadoğu, Avrasya gibi kavramları sıklıkla kullanırken, Sezer; Avrupa, Asya, Irak sözcüklerini daha yoğunlukta dile getirmiştir. Konuşma metinleri incelendiğinde, aslında özü itibarıyla sözcük kategorileri içerisinde birbirine en yakın sonuçların; coğrafi adlar, kavramlar ve göndermelerde yaşandığını söylemek olasıdır. Sezer'in bu kategorideki sözcük sıklığının "çevre" ve "dış" sözcüklerle dikkatleri üzerinde topladığı görülmektedir. Öte yandan Demirel'in önemli bir oy potansiyeli olarak görülen "kırsal" kesimi, coğrafi betimlemede özellikle "köy"le ortaya koyduğunu da belirtmek gerekir.

3.6. Demirel ve Sezer'in TBMM Açılış Konuşmalarında Diğer Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

Konuşmalarının önemli bir bölümünde kendine özgü ağzıyla "böyyük" diyen Demirel, bunu TBMM açılış konuşmalarında da belirgin biçimde ortaya koymuştur. Bütün kategorik yaklaşımlar içerisinde en fazla farklılıkların gözlemlendiği kategoride diğer başlığı altında gerçekleşmiştir. Örneğin Demirel, toplam 19 kez "Osmanlı"yı anarken, Sezer'in hiçbir konuşmasında "Osmanlı" sözcüğü yer

Coğrafi Kavramlar-Adlandırmalar-Göndermeler

	Süleyman Demirel	Ahmet Necdet Sezer
Dünya	267	117
Avrupa	193	210
Asya	32	45
Yerel	15	20
Küresel	61	52
Bölgesel	31	45
Bölge	192	198
Amerika	49	40
Irak	35	74
Yunanistan	18	15
İsrail	19	11
Filistin	11	9
Rusya	37	16
Azerbaycan	15	27
Kıbrıs	44	22
İç	729	644
Dış	106	183
Doğu	81	62
Batı	28	32
Evrensel	36	28
Ortadoğu	25	14
Çevre	37	56
Anadolu	28	11
Köy	66	5
Avrasya	35	7
Kafkasya	15	15
Ege	10	14
Akdeniz	17	2
Karadeniz	35	10

almamıştır. Aynı duyarlılığı Demirel, "Tarih" sözcüğünde de belirgin biçimde ortaya koymuştur. Bir hitap biçimi olarak "sayın" belirgin ve ağırlıklı biçimde Sezer'de kendini göstermektedir. Sezer "sayın"ı yeğlerken, Demirel ağırlıklı olarak "değerli" sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir. "Allah" sözcüğünü daha fazla yineleyen Demirel, bu farklılığını

TBMM açılış konuşmalarıyla iki siyasal lider profili: Demirel ve Sezer

Veli POLAT, Ece KARADOĞAN DORUK

	Süleyman Demirel	Ahmet Necdet Sezer
Allah	17	1
Üniversite	116	31
Vatandaş	153	4
Güç	127	209
Öğretim	32	68
Dost	28	36
Düşman	5	4
Sorun	183	162
Çözüm	51	79
Hedef	105	37
Tehdit	20	45
Etik	1	21
Basın	13	39
Medya	4	13
Güven	147	224
Kültür	78	55
Sosyal	39	60
Toplumsal	18	84
Uyum	28	43
Destek	62	78
Değerli	90	55
Büyük	299	166
Güçlü	52	50
Eğitim	98	166
Çağdaş	107	155
Teknoloji	18	75
Bilim	21	72
Sağlık	61	46
Sivil	16	21
Sayın	43	191
Osmanlı	19	0
Tarih	156	56
Yüce	65	61
Din	121	92

"din" sözcüğünde de sergilemiştir. "Bilim" sözcüğü daha çok Sezer'in ağzından çıkarken, "üniversite" sözcüğünün daha çok çıktığı ağız

"Demirel" olmuştur. Dil düzeyi açısından sürekli genel kitleye daha yakın bir profil çizen Demirel, "vatandaş" sözcüğünü kullanmada daha ısrarlı ve belirgin bir tutum sergilemiştir. "Güven", "etik" ve "çağdaş" da Sezer'in duyarlılık gösterdiği sözcükler olmuştur.

SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı makamının, yasama sürecindeki ağırlığı siyasal yaşamda özellikle 1982 Anayasası'nın sağladığı avantajlarla kendini göstermeye başlamıştır. Cumhurbaşkanlarının özellikle hükümete, milletvekillerine yönelik yapmış oldukları yasama yılı açılış konuşmaları, Meclis-Hükümet-Cumhurbaşkanlığı arasındaki ilişkilerin niteliğini ve ülke gündeminin dinamiklerini ortaya koyması açısından incelenmeye değer görülmüştür. Konuşmalar bağlamında Cumhurbaşkanlarının kişilik özellikleri, yaklaşımları, tutumları, politik veya mesleki geçmişleri ile gösterdikleri farklılıklar söylemlerini şekillendirmektedir.

İki önemli siyasi profilin farklılıkları TBMM açılış konuşmalarında kendini belirgin biçimde ortaya koymuştur. TBMM açılış konuşmaları, devlet başkanı sıfatıyla Cumhurbaşkanı'nın ülke siyaseti, politikası, ekonomisi ve sorunları hakkında önemli mesajlarını ve dileklerini getirdikleri önemli bir belge niteliğindedir. Konuşmalar öz itibarıyla bir anlamda ülkenin içinde bulunduğu koşulların betimlendiğini de göstermektedir. Sorunlar dolayımında gerçekleşen konuşmalar, politik anlayış, algı ve yaklaşım biçimlerine göre farklı ağırlıklarda kendini hissettirmiştir. Bu durum somut olarak konuşmalar karşılaştırıldığında kendini ortaya koymaktadır. Kuşkusuz bu konuşmalar aynı zamanda görüntülü biçimde de çözümlemeye tabi tutulmalı ve bu görüntülü yansımayla çözümlenmelidir. Söylem açısından görüntülü

II ULUSAL HALKLA İLİŞKİLER SEMPOZYUMU

21. Yüzyılda halkla ilişkilerde yeni yönelimler, sorunlar ve çözümler
27-28 Nisan 2006

değerlendirme çok daha önemli karşılaştırma öğelerini ortaya çıkaracağı kesindir. Her çalışmanın taşıdığı sınırlılık bu çalışma kapsamında da kendini göstermiştir. Nitekim konuşmaların çok daha boyutlu değerlendirilmesi ve korelasyonlar kurularak kimi saptamaların istatistiksel açıdan da yorumlanması mümkündür. Ancak çalışma boyutları açısından çok daha ileri analizleri ve değerlendirmeleri barındıracağından bu çalışma sınırlılıklarını aşacaktır. Öte yandan siyasal düşünce, tutum ve tavırlar, törensel bir yapıda yapılan konuşma metinlerine de belirgin biçimde yansımaktadır. Dolayısıyla bir politik kimlik, profil tanımlanmak isteniyorsa, önemli betimleme araçlarından birinin de konuşmaları olduğu gerçeğini vurgulamak gerekir.

KAYNAKÇA

- ANIK, C., "Siyasal İkna", Vadi Yayınları, Ankara, 2000.
- ARİSTOTELES, "Retorik", Çev. Mehmet H. Doğan, Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- DICK, T., "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", Medya İktidar İdeoloji, Der. ve Çev. Mehmet Küçük, Ark Yayınevi, Ankara, 1994.
- GÖKÇE, O., "İçerik Çözümlemesi", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Yayın No:1, Konya, 1995.
- KOCAMAN, A., "Söylem Üzerine", Hitit Yayınevi, Ankara, 1996.
- MUMCU, U., "Söz Meclisten İçeri", Tekin Yayınevi, İstanbul, 1981.
- OKTAY, M., "Politikada Halkla İlişkiler", Derin Yayınları, İstanbul, 2002.
- ÖZERKAN, Ş. İNCEOĞLU, Y. "İletişimde Etkileme Süreci", Metinler Matabaacılık, İstanbul, 1997.
- SÖZEN, E., "Söylem-Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Releksivite", Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999.
- TAVŞANCIL, E. ASLAN, E., "İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri", Epsilon Yayınları, İstanbul, 2001.